

ES PI GROS

Lloret de Vista Alegre

BUTLLETÍ INFORMATIU Nº 39/40 AGOST/SETEMBRE 1986

PREMSA
CONDIA

Celler mallorquí

Último adiós al joven Tolo Amengual en Lloret

Lloret de Vista Alegre. — Más de un millar de personas se dieron cita este pasado lunes en la parroquia de Lloret para despedir al joven de dieciséis años Tolo Amengual, víctima de una desagradable enfermedad contraída hace unos meses. Tolo, al igual que su hermano Angel, formaba parte de la banda de música de Montuiri Descansa en Paz, Tolo, amigo.

Este luctuoso suceso ha llenado toda la población de un sentimiento de tristeza, ya que el joven Bartomeu Amengual gozaba de la simpatía de todos los habitantes de Lloret, sentimiento generado como consecuencia de poseer un carácter afable y generoso, siempre dispuesto a ayudar a cualquiera que necesitara de su apoyo.

Entre el record i l'enyorança

Record quan vàrem fer l'entrevista als germans Amengual Alonso per aquest mateix diari i la il·lusió que En Tomeu demostrà al llarg de les converses: la constància i l'esforç continuat eren dos pilars bàsics per aquest jove. No pretenia d'esser una persona extraordinària, sinó que la seva humilitat i companyonia, la seva seriositat, feien que fos apreciat per tot Lloret.

Record que vaig escriure com gaudíem de sentir tocar la trompeta els vespres silenciosos trencats pel seu sò estrident i melodiós. Sentia un profund amor envers la música i els seus companys li volgueren retre el darrer homenatge. En pensava veure'l, sempre amb

la rialla sincera i l'estat d'ànim alegre —fins i tot quan la malaltia l'anava encorcollant— quan els músics interpretaven la marxa fúnebre des de ca seva fins a l'Església: te n'has anat, Tomeu, com les notes que tant estimaves.

I tu anaves damunt les espatlles dels teus amics, demanant-te el perquè de tot això, demanant per què tanta tristesa per tu quan sempre volies veure estampat el dolç somriure, sobretot en l'amor dels teus pares que tant es preocuparen per la teva formació en tots els aspectes.

Estic segur que romandràs per molt de temps dins el cor de les persones de Lloret.

Reposa en Pau, bon amic.

No gaire després de celebrar el seu sant, en Bartomeu ens deixava. Darrera quedaven uns mesos de sofriments i d'esperances, truncades la matinada de dia 25 d'octubre.

D'ell ens queda la imatge del Bartomeu atleta i sa de tota la vida. A la memòria ens vénen ara les moltes coses en les quals en Tomeu treballà per fer de Lloret un poble millor. Si és com a actor, són molts els títols d'obres de teatre en les que participà; si és com a músic, recorda rem que formà part de la ja també desapareguda Banda de tambors i cornetes de Lloret i de la Banda de música de Montuïri, també treballà en l'organització de diversos actes i, inclús, col·laborà un parell de vegades amb la nostra revista.

De tota manera no és necessari enumerar totes les coses en les què en Tomeu posà el seu petit, però valuós, granet d'arena per adonar nos del valor quantiós de la seva mort. Desgraciadament moltes vegades no apreciam les coses i les persones tal com hauria d'esser, fins que ens manquen.

Tomeu, descansa en pau. Sàpigues que no t'oblidarem. A reveure.

NOTÍCIES LOCALS

CÒDIG POSTAL

El número de Còdig Postal de Lloret de Vista Alegre (o de Llorito, com també escriu "Correus") és el 07518.

U.E. LLORET

A la fi començà la lliga. Fou el passat 28 de setembre i el Lloret s'enfrontà al Santa Maria. El resultat final va esser de 3 a 1 a favor dels lloretans.

La classificació actual és la següent:

SANCELLAS	2	1	1	0	9	3	3	*1
Barracar	2	1	1	0	2	1	3	*1
At. Llubí	1	1	0	0	3	0	2	
Lloret	1	1	0	0	3	1	2	
Sineu	2	1	0	1	3	2	2	
Buger	2	0	2	0	2	2	2	
Ariany	2	1	0	1	2	4	2	
Campanet	2	0	1	1	3	4	1	-1
Artá	2	0	1	1	2	8	1	-1
Sta. Maria	1	0	0	1	1	3	0	
San Juan	1	0	0	1	1	3	0	

GERMANDAT DE DONANTS DE SANG

El proper dia 4 d'octubre es desplaçarà a Lloret la Unitat Mòbil de la Germandat. Com sempre la recollida de sang es farà al Convent de les Monges.

ASSOCIACIÓ DE LA 3ª EDAT

Aquesta Associació ha organitzat, juntament amb Viatges Barceló, una excursió de tres dies a Menorca.

L'excursió, que inclou diverses visites i sortides, serà els propers 9, 10, 11 i 12 d'octubre,

i el preu per persona és de 15500 pessetes. Més informació a Toni Niell.

EXPOSICIÓ DE FOTOGRAFIES

Amb motiu de les Festes de Sant Domingo d'enguany, s'organitzà al Centre Parroquial una exposició de retrats i paisatges a càrrec de Cosme Adrover Bonet. Aquest és el fotògraf oficial de la Casa Reial a Mallorca i també és el President de l'Associació de Fotògrafs de Balears. Ha exposat a Barcelona, Oviedo, Tenerife, Alacant... i a diversos llocs de la nostra illa.

DEFUNCIÓ

Bartomeu Amengual Alonso ("Company"), de 16 anys.

ES PI GROS

Lloret de Vista Alegre

Butlletí informatiu nº 39/40

Agost/Setembre 1.986

Lloret de Vista Alegre

CONSELL DE REDACCIÓ

Andreu Mora

Bartomeu Amengual

Guillem Fiol

IMPRESSIÓ

"Apóstol y civilizador"

Petra.

Dipòsit Legal: PM 623/79

unes millores de profit (I)

Al Carrer Major

Treure de dins el carrer els pals que aguanten els fils de la corrent elèctrica o telèfon al sector del Comellar d'En Moreu i barriada d'Els Molins.

Del Camí de Sa Comuna a la Carretera Vella de Sineu

Des de Ca Na Frare fins al Camí de Ruberts s'haurien de fer netes les voreres, tot les pai entre la paret i l'alambrada i per tant exquitar-les tantes vegades com fos necessari.

Des del Camí de Ruberts fins al de Cas Moro Tabac, mantenir les voreres sense gens de brutor i, endemés, retirar les pedres que es varen deixar escampades quan s'asfaltà.

Al Camí de Cas Moro Tabac

Esquitar les voreres per llevar les mates, ullastres i matolls que hi comencen a sortir, així com també treure de dins el camí els pals de telèfon i corrent elèctrica.

Cal agrair que el pal del cantó d'aquest camí s'enfonsés ja que qualcú el va rompre i el volien col·locar al mateix lloc.

Al Camí de Ruberts

Igual que els anteriors: netejar les voreres.

Del Camí de la Carretera de Ciutat al final del Carrer Major

En el Comellar d'En Busqueret, obrir el camí que hi havia abans de posar l'alambrada a Sa Comuna: des de la Bassa d'es Revell a Son Moll i ben enfront del Camí d'es Camp de Pina. El Camí que hi ha asfaltat pel Comellar d'En Busqueret que fos de direcció única -des de la Carretera de Son Moll fins a devora la piscina. Procurar que la grava no s'escampi per damunt l'asfaltat.

També demanariem que es posassin tres discs de "Cedi el pas" -així, talment- als punts següents:

1er. Al camí d'Es Rafalot, quan arriba al de Cas Moro Tabac, devora "El Reposo".

2on. Al Camí de Sa Comuna per als que vénen de la part de Can Romaguera quan arribam al Camí de Cas Moro Tabac.

3er. Al Camí de Sa Comuna, canviar amb el disc de "Stop".

A la línia telefònica que hi ha per Sa Comuna suggerim dues petites millores:

1ª. A devora l'entrada de Sa Comuna, al final del Carrer Major, canviar a darrera l'alambrada el pal i un tirany de subjecció.

2ª. Devora l'alzina de Son Gelabert, -canviar només el tirany ja que el pal està darrera l'alambrada.

També suggerim suprimir el disc "Stop" que hi ha devora el Camí de Ruberts ja que creim que no hi fa falta i ningú el respecta.

o o o o o

Evidentment només són qüestions que, segons nosaltres, canviarien per bé i que cal tenir en compte per tal d'evitar possibles desgràcies i per millorar el trànsit. Creim que una comissió les hauria destudiar a fons i realitzar els canvis pertinents.

Bartomeu Gomila ("d'Es Pou")

Felip Munar i Munar

L'amo En Tomeu "Fred" rebé, un any després de la seva mort, un homenatge per part dels organitzadors i participants en la Pujada a Lluç a peu de la Part Forana. Trobareu més informació a una altra pàgina de la revista.

xafarderies de na Ben Vista

Jo, Na Ben Vista, he alçat la veu darrerament. L'estiu m'ha donat forces: fins i tot pens fer una candidatura per presentar-me a les eleccions locals, jo de número ú. Ja me veig a les paperetes: 1- *Ben Vista*. Una batlessa (segons quina) seria convenient per a Llorito. Jo no sé massa lletra, però vos asseguro que posaria ordre. Però, què és posar ordre a l'Ajuntament? Idò és això:

1- Manar feines i demanar els resultats, penalitzant aquells que per descuit, vagaria, poques ganes de fer feina, etc. no les haguessin fetes.

2- Posar en retxa el personal de l'Ajuntament, és a dir, posar un horari complet i que tots complissin el treball encomanat.

3- Posar unes normes iguals per a tothom respecte a les obres.

4- Treballar cada dia pel bé del poble.

5- Demanar opinions als veïns sobre temes que afectin tot el poble.

Això és posar ordre. La resta són cartes que no lliguen, ganes de pintar-la i poques ganes de treballar per a tots sense esparar un premi. El meu padrí -al cel si sempre va tenir ganes de ser batle en temps de la República, però no ho arribà a ser; ell sí que n'hagués posat, d'ordre. Quin ho mo que era aquell, es meu padrí!

COSES QUE DUEN BONA SORT

-Casar-se amb una viuda rica.

-Manllevar doblers i no tornar-los mai.

-Menjar a la fonda i que un altre pagui.

-Trobar un bitllet de loteria que ha de treure la grossa.

-Dormir al llit del veïnat, si té la dona guapa (jo m'estim més que ho sigui el veïnat, guapo).

-Morir-se de vellesa.

-Morir fàstic i no màrtir.

-Anar al cine i tenir un bon costat.

-Voltar un cantó i topar-se amb una bona femella (això pels homes, eh!).

-Anar a la piscina i no pagar el tiquet.

-Presentar-se a les eleccions pel PSOE.

GLOSES

Veig que darrerament tothom fa gloses. Es meu padrí era glosador i en sabia un bon tros. Ell me'n va ensenyar i per això en sé, i una vos ne faré, meam si vos agrada-rà:

*Una dona sana i bella
va sentir un pet rabent
i li varen dar entenent
que l'havien fet per ella.*

*Carregada de malícia
an el batle se'n va anar:
-Senyor batle, m'heu de fer justícia,
aquests bruts heu d'aturar.*

*I el batle li diu: -Grossera,
això sols heu aturaràs,
en posar-los es nas
en es forat de darrera.*

HISENDA ESTÀ PER TOT... QUIN "SUSTO"!

Mal li toc llamp... ell jo no sé on arribarem. L'altre dia vaig veure uns homes amb una càmera fotogràfica que pareixia molt bona, una maleta, i anaven amb un cotxe negre. Me digueren que eren d'Hisenda i que venien a treure més fotos per llavors pagar i, clar, amb la foto davant, te'n queden ben poques de sortides!

Res, tota assustada vaig anar a ca meva i una veïnada xafardera m'aclarí que era un senyor que venia a fer fotos del camp

per llavors fer-ne retratos o qualque cosa així. *Jesús, Déu meu, encara més retratos?* vaig dir jo. Però es "susto" ningú no me'l llevà.

BONES... FESTES... BONES...

Ell m'han dit que tot es rumbo el fan a sa piscina. Ses berbenes en es camp de futbol, sa revetla en es camp de futbet, i fins i tot posaran una rodella enmig de sa piscina. Ell aquesta gent s'ho farà tot seu! Aviat haurem de fer una autopista que vagi directa -per dins es Comellar d'En Moreu i tot dret- fins a ses portes de sa piscina. Lo que és p'es poble, ha minvat ben molt sa gent que veuen p'es mig. Però alerta, no fos cosa que sa mel tornàs estantissa massa aviat; conservau-la a un lloc fresc i *fuera del alcance de los niños*, per si un cas -ho dic perquè sent xerrar molt i s'enveja fa fer coses. Això ja m'ho deia es meu padrí: "S'enveja fa fer coses".

HORARI DE L'AJUNTAMENT

Vaig quedar tota "assustada": em pensava hi havia qualque cosa de nou; un atemptat contra el batle, un cop d'estat, un incendi monstruós... bé, mil coses. Ho dic perquè durant devers tres vespres hi havia llum a l'Ajuntament fins a la una de la nit i clar, entre mi mateixa vaig dir: Ben Vista, aquí hi ha moix engabiat; no pot esser que el personal de l'Ajuntament faci feina fins tan tard, qualque cosa grossa deu passar, no pot esser que l'horari l'allarguin tant de cop i resposta sense fer crides, a no ser que sigui per recuperar.

Mal-de-ventrosa, després dels tres dies vaig saber que feien els programes de les festes. Vaja "susto"! Ell aquest mes no he guanyat per "sustos"!

OBRES... SENSE COMENTARIS

He de fer una mica de reparació a ca meva i m'han dit que havia de treure un per més a l'Ajuntament, però que amagàs tot quant pogués. Pareix que tothom gaudeix d'enganyar o robar els doblers públics. Idò sí, una miqueta de reforma perquè fa molts

d'anys que no n'he feta d'obra. Però vaja no importa que vengui ningú a veure-ho, jo vos ho diré: ca meva té alts i baixos; idò he de tomar tots els alts, alçar-ho un metre més, obrir tres finestres -a mi m'agrada molt l'aire, mirau-, fer una balconada, i ja que hi som, eixamplaré el menjador i la cuina i condemnaré una cambra, però la casa hi guanyarà. Si és necessari ho faré els vespres i llogaré tots els que ja cobren *es retiro*, i així en sortiré més barat. No trobau que faré bé?

ES BOTÓ NEGRE I ES CLAVELL BLANC

Cada mes sortirà un personatge o un grup que per allò que hagin fet es consideri negatiu per al poble: serà el botó negre. Es clavell blanc serà aquell personatge o grup que hagin fet qualque cosa positiva.

Botó negre: Aquells caçadors que cacen en la nit, amollant trons i no respectant ningú.

Clavell blanc: Complex esportiu, recreatiu i -esperem- cultural de Lloret. Que aquest clavell no torni botó negre mai.

LA RÀDIO DE LLORET

L'altre vespre vaig sentir: *Aquí Ràdio Lloret, al punt noranta-cinc de la F.M.* i vaig quedar de pedra. Fins i tot *arràdio!*. Aquest vespre deien que el PSOE es vol presentar a Llorito i guanyar. Comencen ben prest aquests senyors; només volen arribar i *besar el santo*. Encara heu d'aprendre a remenar es cul un parell d'anys!

* * * *

Bé i per aquesta res més. No sé si us hi heu fixat però d'un temps ençà se senten manco xafareries pel carrer. Serà qüestió de fer qualque volteta pel cafè a veure si n'aplegam qualcuna.

Amb el suport de

"la Caixa"
CAIXA DE PENSIONES

Recordar una tradició dels padrins

Començarem un dia plujós de setembre d'ara fa set anys damunt l'era de Son Joan Jaume, enllestint els canyissos, en rotlo, collint figues per oferir als qui vindrien, fent sonar quatre corns des de diferents indrets de Lloret, recollint figues seques per exposar... Volíem recordar els sequers dels nostres padrins, els balls, les cançons de picat; aquell món que ens semblava tan llunyà i el teníem davant la nostra porta, sols calia obrir-la.

Aquesta festa, plena de saborosos records per a les persones majors del Pla de Mallorca, era com un punt i seguit dins la feina de recollida del camp: pel mes de setembre cada caseta de pagès mostrava, orgullós però sense supèrbia, la canyissada de figues, i calia celebrar-ho amb una festa, o dues, o les que fossin necessàries, segons el temps o la collita, perquè ganes d'expressar l'alegria no en faltaven a ningú. Aquí s'hi congriaven els enamoraments, les parlaries, les picades dels guerrers. I mai no hi faltava el vi, la seca i les figues.

Dia 13 de setembre la setena Festa del Sequer farà sonar els corns a Lloret. Es recolliran més de cent quilos de figues que, damunt canyissos, enrevoltaran la plaça i els balladors; el vi i la seca no hi mancaran, com tampoc els pots de figues seques assaonats per les dolces mans de la pagesa lloretana, com una ditada de mel dins la boca.

Però no us cregueu que la festa és anar a Lloret una hora i ja s'ha vista, no. La festa comença un mes i mig abans preparant tot el que és necessari; dia 13, a les vuit del matí els corns comencen a sonar: és la festa. Totd'una ja veus les madones amb el potet de figues seques o amb el paner que es dirigeix al Centre Parroquial, on hi podeu contemplar almenys catorze classes de figues diferents. A més hi ha una exposi-

ció, ambientada amb la caseta de pagès, amb tot el que està relacionat amb el camp, l'era i el sequer.

Però tampoc hi falta a la festa la figueralera major: una dona de noranta-set anys, vestida tal com si anàs a collir figues, acompanyada per quatre figueraleres joves que saluden a tots els visitants desitjant-los una bona vetlada.

Veureu ballar els joves i els majors fonent-se amb el bolero, la jota o el copeo aquí no hi ha més enveja que la pròpia superació, més picardia que la que tothom pot veure; sembla un eixam que balla i bota on la regna és l'amor i la germandat. Entre ball i ball no hi pot mancar el tros de coca, o el botifarró torrat, o la glopada de seca; ni veureu cap persona sense la figa de fang penjada al coll.

Us divertireu amb el concurs de gloses referides al sequer, coneixereu l'esperit del poble a través d'una cançó de quatre mots i quan us n'anireu tornareu l'ullada - cap enrera i pensareu: *Me'n vaig amb moltes ganes... de tornar l'any que ve.*

* * *

Vet aquí algunes cançons de la passada festa:

S'han perdut ses figueres
vos ho diré bon germà,
i per això ara no hi ha
ni tan sols figueraleres.

Fan molta falta ses pessetes
més si un les ha de 'mester,
i a sa Festa d'es Sequer
lo que més s'ha de 'mester:
aigordent i figues seques.

Jo ja no sé quantes són
ni tampoc les contaré:
un temps a cada sequer
hi havia caseta i forn.

(Figueraleres de la Festa del Sequer 1985)

Uí de perdiu, parejal,
 martinenca, aubacó:
 si no fossis tan figó,
 seria teu es figueral.

A sa Festa d'es Sequer
 de Llorito he d'anar,
 sols per a contemplar
 i sa mà poder donar
 an aquesta gent de bé.

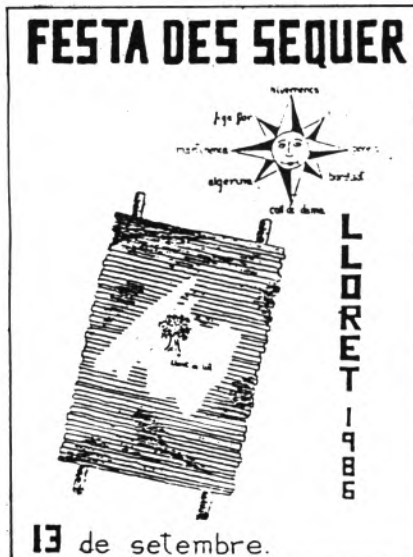
Al.lota, amb el cor a la mà:
 si no guardes sa teva honra,
 seràs com sa figuera borda
 que dolent es fruit fa.

Si voleu figues bones,
 llacor lès heu de dar;
 i si voleu bones gloses
 es colzo heu d'alçar.

Si deis que fa dos esplets
 i és sa mateixa figuera
 que fruita per Sant Pere,
 sa figuera roja és.

Que molts d'anys a Sa Comissió
 que tanta alegria mos dona:
 ha sortida ben rodona
 aquesta Festa d'es Sequer;
 Déu faci que l'any que ve
 s'alegria d'ara també
 es torni en pau i harmonia
 a fi que de cada dia
 poguem dir: alabada sia
 aquesta Festa d'es Sequer.

Felip Munar i Munar

CARTELLS DE LA FESTA DEL SEQUER

Miquel Ramis Ramis obtingué
 el primer premi en el concurs de
 cartells convocat amb motiu de la
 Festa del Sequer d'enguany.

El segon premi fou per a Pe-
 re Angulo.

Francesc Estela

de l'aixada al comandament d'un vaixell

Cavant clots de figuera i llaurant per les rotes, en Francesc Estela vegé -a temps que al camp s'hi treballava molt, però amb pocs beneficis. Conscient que la seva capacitat intel·lectual podia acaparar més sabers dels que en aquells moments tenia, decidí d'anar a estudiar per provar d'entrar a un banc, però les casualitats de la vida el feren estudiar el batxiller i llavors de marí mercant, encara que a Lloret aquesta no fos una professió amb massa precedents -segurament cap-.

Exercint la seva professió de capità de vaixell ha viatjat més del que algú pugui imaginar-se. Un dia, no fa gaire, navegant per l'Atlàntic sofrí un infart i per aquest motiu li aconsellaren la jubilació. Actualment viu a Cadis junt amb la seva família.

Ara parlarem sols de la seva vida fins que posà els peus per primera vegada a un vaixell per treballar-hi.

o o o o o

Francesc Estela nasqué a Lloret dia 28 de novembre de 1928 i treballà la terra fins que s'adonà que aquest tipus de vida, tan esgotadora i mal retribuïda, no era convenient quan n'hi havia d'altres que amb menys treball guanyaven més doblers.

Tenia ja devuit anys quan cercà informació per saber on podria preparar-se per entrar a treballar a un banc. Un diumenge horabaixa se n'anà a Ruberts a parlar amb un mestre que exercia a Sineu i que tenia la seva mare a aquell llogaret. S'entengueren i l'endemà dematí en Francesc, en lloc de vestir-se de feina, es vestí de diumenge i partí cap a Sineu a estudiar amb don Bartomeu Andreu. I així, durant un mes, estudià mecanografia, gramàtica i matemàtiques.

Un dia don Bartomeu li proposà que estudiàs el batxiller, ja que qualitats intel·lectuals no n'hi mancaven gaire. Accedí, baix el vist i plau del seu pare, i així començà, pel febrer de 1947, a estudiar el primer de batxiller. Pel juny ja s'examinava d'ingrés i de primer, i durant l'estiu estudià el segon i tercer. El quart i el cinquè els feu durant l'any 1948, i el sisè a l'estiu pròxim. El setè ho hagué de fer a una acadèmia particular -tots els altres els havia fet per lliure a l'Institut de Ciutat- ja que els exàmens de la revàlida eren abans dels de setè.

Com és de suposar, sortí ben lliurat de totes les proves i així acabà el batxiller en un temps mínim. Però abans d'anar-se'n a fer el servei militar quedaven uns mesos buits i no calia perdre el temps, per

la qual cosa va fer un curset de comptabilitat a Ciutat. Cada matí partia amb la bicicleta cap allà i tornava a Lloret a les 2 de l'horabaixa quan acabaven les classes. A cabats el curset, li donaren un diploma que llavors mai empraria. Tot seguit hagué de marxar a Àfrica a fer el servei militar.

El viatge cap a Ceuta ja fou tot ell una aventura. Partiren del port de Ciutat cap a Eivissa on hi estaren unes quantes hores, per llavors dirigir-se cap a València que serviria d'escala per anar cap a Algèires, trajecte que feren en un tren de mercaderies, havent de compartir el camí amb porcs ovelles i altres animals. Estaren tres dies per fer el trajecte, durant el qual descarrilaren a causa del pèssim estat de conservació.

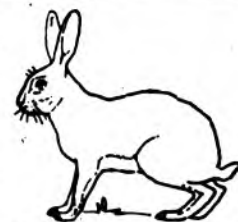
Quan, després de passar altres penúries, arribà a Ceuta tot transcorregué dins els que podríem denominar marges de normalitat. Un dia mentre en Francesc passejava pel Carrer Reial de Ceuta amb en Joan "Teco" -un altre lloretà- es toparen amb un home que, quan els sentí parlar, els escometé demanant-los si eren de Mallorca. Ells digueren que sí i quan va saber que eren de Lloret els contà que el seu pare havia estat mestre del poble feia molts d'anys (es tractava d'en Pepe Bagur). Els convidà a ca seva i mentre parlaven va saber que en Francesc havia acabat el batxiller i li a-

consellà que estudiàs de marí mercant.

Aquest seguí els consells i estudià 3 anys a Cadis fins que sortí marí agregat però no trobà feina i tornà a Mallorca. Aquí tampoc li anàvem gaire bé les qüestions de feina a la mar pel que es posà a donar classes a Sineu als al.lots que començaven el batxillerat fins que al cap de mig any decidí anar-se'n cap a Barcelona a trescar món. No trobà feina a Barcelona i marxà a Cadis, on hi tenia l'al.lota, pensant que allà tindrà més sort. I efectivament així fou, no havien passat dos mesos des de la seva arribada quan començà a treballar a un vaixell pesquer.

Bartomeu Amengual

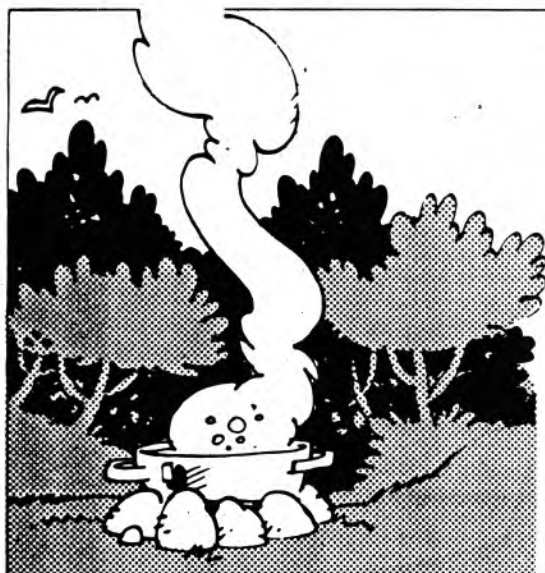
SOCIETAT DE CAÇADORS

A partir del dia 24 d'agost comença la mitja veda. S'amollaran guàtletes dins la zona de Son Miralles fins Can Putxot. Es podrà caçar dins la reserva el dematí fins a les 9 i fins el dia 18 de setembre.

Es recorda que el Ca Eivissenc no pot caçar els dies d'escopeta fins el 28 de setembre. La perdiu no es pot caçar fins el 28 de setembre.

La junta

Al bosc, mirau prim amb el foc

Un pi d'un pam de soca ha hagut de menester vint anys per créixer. Tots voldríem que Mallorca fos plena d'arbres, però els pins que són els que més hi abunden són, justament, els més bons de cremar. Si sou dins un bosc, de pins o d'alzines, no encengueu mai foc, encara que vos penseu que el podreu controlar. Anau alerta amb el mistos i amb tot allò que pot provocar un incendi forestal. Pensau que el vent juga a favor del foc i canvia ràpidament i, recordeu que un arbre que ha hagut de menester vint anys per créixer, per un segon d'inconsciència pot desaparèixer. **Amb el foc, hem de mirar prim.**

Evitem els incendis forestals

CONSELL INSULAR
DE MALLORCA
SERPREISAL

Mallorca
cada dia més

TOMBES BLANQUES DE CALÇ

EN CAMPS D'ALBONS

Gabriel Janer Manila

Ja ho dirà qui serà viu:
aquell vespre a Son Coletes,
sense porc ni ganivetes
feren matances, d'estiu.
(cançó popular)

Fa pocs dies vaig pujar a la muntanya de Randa, sobre el pla de l'Illa, un horabaixa de primavera. En aquest temps, tan a prop de l'estiu, els dies són llargs i la vida s'adorm entre les mates.

Neçessitava veure'l, aquest paisatge, escampar la mirada vers les terres que es despleguen al voltant del massís, cap a la banda de Mestral i Tramuntana: els pins de Treurer, les garrigues de Castelltix, els sementers d'Aubanya, Es Puig Bord, Son Trobat i Sa Mata, fins a Son Coll i Malesherbes.

Terres de call vermell, de conills que saltan entre les pedres, terres blanques d'argila, garrigons i pletes, turons i figuerals. I els pobles: Algaida, i Pina, i Lloret, i Sencelles, i Sineu, i Montuiri, i Porreres..., del color de la terra. Des d'Es Morro d'En Moll, la vista s'escampa pel comellar d'Es Llamp fins a les boires llunyanes, més enllà de Montisсион.

Tomba el capvespre, i mentre cau el sol dins el Ponent, l'ombra de la muntanya s'allarga sobre els camins.

No és fàcil d'explicar, l'odi que han superat aquestes terres. No gaire temps, les parets del cementeri de Porreres encara servaven l'impacte de les bales.

L'aire —tan transparent— potser és ple de gemecs.

I, tanmateix, per molt que duràs la meua vida, mai no acabaria de donar-li voltes:

Jo no l'he viscuda, la guerra. Però en vaig viure el dolor, el plor d'un gent que havia de callar a la força. Vaig veure com s'encenia la ràbia dins les venes dels homes, la dura misèria de la victòria, la dramàtica impotència dels vençuts, l'espantosa humiliació a la que foren sotmesos pels vencedors, un dia i un altre.

I la marededéu de la Pau entre guinades —quina befa!— pels carrers de la vila: "Reina i Mare vertadera..." I la pena, I tantes històries que la gent explicava en secret, mentre flastomava. Encara les sent, les flastomies d'una dona que se li emportaren el marit a Bellver. Més tard li digueren que potser l'havien afusellat i va córrer d'un cementeri a l'altre a parlar amb els fossers:

—Hauríeu vist un home així i així...?

El fesser de Porreres li va descriure l'home que cercava i li digué que l'havien enterrat en una siquia, amb molts d'altres, sota dos pams de calç. Cada horabaixa, a toc d'avemaries, aquella dona sortia a cridar:

—Vatua el món, diel!

—Mal vos tocàs pesta, cago'n l'ostrum!

—Fills de cussa!

La història del poble és sempre aquella que s'explica amb veu baixa: Un n'hi hagué que exigí que li portassin una orella de l'home que havia fet assassinar. Un altre féu cercar el bergant que li havia pres la marfanta i ordenà que el portassin a la vila enganxat en un cotxe, que l'arrossegà moribund entre la polseguera. Alguns s'amagaren en una cisterna seca, d'altres partiren i caminaren de nit, fins que arribaren a la mar i s'embarcaren. I els capellans vengua a cantar tedeums.

Beatos de llei vedada,
en bon matí els sent passar
amb so rosari en sa mà
i sa pistola amagada.

*Hi havia qui remugava entre dents aquesta
corranda.*

*Arribaren a amenaçar fins i tot el pare,
per a que delatàs on s'havia amagat el
fill i capturar-lo... Dotze anys després,
—vers el 1.948— en un glosat que feren
a San Jordi, mestre Llorenç Capellà,
de Can Batle, s'atreuï amb aquesta:*

Anit fa dotze anys rodons
que em dugueren a Vilafranca
damunt una tomba blanca
enrevoltat de matons
que se feien il·lusions
de fer una Espanya Santa;
i ara fan santa de planta
com un gat que no s'aguanta
enrevoltat d'estelons

*La cançó va prendre com el rostroll
dins la memòria de la gent i encara ara,
tants d'anys després, pocs n'hi ha d'aquell
temps que no la recordin.*

*Quan la companyia "Artis" acudí a
Algaida a representar El Rei Pepet d'en
Pere Capellà, poques setmanes
després de la mort de l'autor, el públic
no s'estava de fer-ne una lectura
subterrània de la comèdia: En Pepet, fill
del rei d'un país vençut, havia estat
abandonat, essent infant de draps, vora
la barraca d'uns carboners amb la
intenció de salvar-li la vida.*

*Un dia, passats els anys i establert de
bell nou el govern legítim del poble
—un govern de rondalla— tres cavallers
antics acudien a cercar aquella
jovença per a que fos rei. La conversa
entre en Pepet i na Catalina és
espontània, franca:*

Catalina:

Amaga't dins es torrent
i allà estaràs més segur.

POR LAS ARMAS

Pepet:

¿Per què?

Catalina:

Perquè aquesta gent
te deu venir a cercar a tu.

Pepet:

¿I jo què he fet malament?

Catalina:

¿I si t'enduen?

Pepet:

¿Per què?

(Acte I/Escena 8a.)

*La gent es pegava colzades, mentre els
actors recitaven el diàleg. Els més
agoserats s'atrevien a dir, secretament:*

*—Això son les paraules que tingué en
Pere Capellà amb en Pere Lluï, de Can
Tiró, tot just havia esclatat el Moviment.*

*En Pere Tiró esra batle del poble i
diuen que en Capellà l'advertí, abans
d'embarcar-se:*

—Amaga't, que faran desastres.

I respongué en Pere Tiró:

*—¿I jo què he fet malement? Si no he
fet res en no esser bé...*

*Si em reclamen la vara els ho entreg,
i prou. ¿Què més poden voler?*

*Li segaren la vida, com qui talla una
vara. També son pare morí afusellat, i el*

seu germà: tres d'una mateixa casa, a Manacor. Jo la record, la mare dels Tirons, la pell pàl·lida i els ulls morats. Quan va morir, aquella dona, els capellans no hi volgueren acudir amb la creu alçada i no permeteren que fos enterrada en lloc sagrat, perquè havia refusat els sagraments que venien d'unes mans tacades. Explicaven en secret que li havien trobat doblers de la República dins el matalàs, "paper vell", guardat amb l'esperança —qui sap!— que algun dia tornaria a córrer.

N'hi va haver d'altres d'algaidins, que també moriren al cementeri de Manacor: en Llorenç Móra, en Tomeu Bandereta, en Joan Serení, en Miquel de sa Talaïeta, un de Can Metge, en Miquel Mindona...

Només tenia devuit anys, en Miquel, i l'endemà sa mare el cercava amb un bollic de roba per la casa de la vila... Ningú no volgué donar-li explicacions i aquella dona reclamava el fill, desesperada, pels carrers i la plaça... que hauria fet plorar le pedres...

Una dona de Montuiri m'explicava que se n'havien enduit el seu pare. Fa temps que m'ho explicava. Deia.

—Un matí, en despertar-me, mumare plorava: "Se n'han enduit ton pare" em digueren. Jo només tenia cinc o sis anys... Davant canostra teníem un d'aquests individus que anaven per les cases a cercar homes i llavors els mataven per la carretera... Vàrem tancar les portes. Jo no comprenia perquè se n'havien enduit mon pare. ¿Com pot comprendre-ho, un infant de sis anys? El tengueren cinc anys, presoner: al vaixell, a Can Mir, a la presó a Formentera. A canostra totes les conversacions giraven entorn del mateix tema, vora el foc, la gent que venia, perquè tothom té amics i, baldament se n'haguessin enduit mon pare, ens quedaven amics.. A Can Mir, els que s'enduien a matar es despedien dels companys que quedaven, i era terrible... A l'escola, les altres nines em pegaven pel cap i era terrible... i no paraven de dirme: "Tu tens ton pare tancat, sou esquerrans vosaltres, tu tens ton pare tancat..." Mai no ho he oblidat això... Al cementeri de Montuiri en duïen a matar de Campos i

el rector els anava a confessar. Jo he sentit contar a mumare que un vespre que en mataven no sé quants, es rector va dir: "Jesús i són uns pobres homes, no tenen res; però matau-los aviat". I els crits se sentien del poble.. Dins Can Mir mon pare va fer molts d'amics, va conèixer un mestre d'escola, que enviava feina al meu germà i el meu germà la feia i llavors l'hi enviàvem de bell nou i ell la corregia. Amb la idea d'escriure-li les cartes, vaig aprendre d'escriure. Quan va sortir de la presó, cada nit somiava, i mumare havia d'agafar-lo pels braços, perquè sempre pensava que el s'enduien a matar i cridava.

També un home de Porreras m'explicà ja fa temps:

—Al cementeri vell de Manacor hi havia una metralladora que començava davers les onze a matar i fins davers les quatre del dematí: tac-tac-tac; tac-tac-tac, tac... I res... Per aquí deien, quan ja se n'havien enduit els primers: "No, i enca-

ra hem de fer la segona porgada... Hem de passar el garbell". Gats, analfabets, se n'anaven per Santanyí, se n'anaven per Montuiri a cercar gent... Se n'anaven a fer la feina pels altres pobles. Més de cinc-centes al·lotes sortien cada diumenge a fer el "pasacalles". Cantaven... "luceros" i què sé jo què deien... Només tenien mate-

ra. Es batle es va amagar amb un germà seu dins una garriga, entre Montuiri i Randa. Els dugueren vius i la gent corria: "Ara els duen, ara els duen..." Llavors els s'endugueren a l'estació per dur-los a matar a Ciutat. La gent cridava: "Els hem de tancar tots. No n'ha de quedar cap..." ¿Saps quants n'hi mataren darrera La Creu?: Cent-vuitanta tres. Corria la sang, qualche vegada fins a la carretera... De Porreres tot sol en despatxaren quaranta. N'hi va haver que els tiraren dins el pou de Son Lluís i gent que cercava esclata-sangs va sentir els esglais... Llevaren l'escola, perquè l'havia començada la República i en feren un caramull de brutor. Ara fan oi, els que queden, d'aquells que anaven a matar. Un d'aquí a prop, que sempre havia estat llogat per missatge, deia: "Ara aniré a festejar l'allota que voldré, perquè no en faré pus mai de feina, jo. No en faré pus mai". Li hagueren d'eixamplar els calçons, de tant que va engreixar, perquè només traguava pollastres, i farina, i de tot, cap a caseva. Quan

estava malalt, que es va morir, ara fa poc, no hi deixaven entrar ningú, perquè només veia escopetes i carrabines...

Els testimonis es podrien multiplicar. Són veus anònimes que tinc guardades en gravacions. Ja fa alguns anys que les vaig fer. Llargues hores que relaten la misèria dels homes d'aquesta terra, contingudes en la simplicitat d'una casette. Moltes d'aquestes veus ara ja són mortes. En pitjar la tecla, reviu en momentàniament per recordar-nos tantes poquedats, tants d'infortunis.

L'ombra de la muntanya, amb el sol que tomba, s'allarga sobre les terres del Pla. Mitja dotzena d'arbres cremats -ullastres i pins- s'alcen sobre les roques com espectres. Els pobles s'estenen silenciosos entre garrigues i pastures. Les campanes callen.

Aquest article es publicà al suplement "Memòria Civil" del diari "Balears" (3/Agost/1986).

LLORET 50 ANYS DESPRÉS

Sentir parlar del que fou una ja llunyana guerra, però encara viva dins el cor i el cap dels majors, és cosa quasi quotidiana. Molt ens n'han parlat d'aquells 3 anys d'història i molt n'hem sentit parlar del que alguns recorden del que passà a Lloret en aquells temps.

EL 19 DE JULIOL A LLORET

Dissabte dia 19, el capellà D. Antoni Mory anà a fer el sermó a la Missió, a Ciutat; i perquè el poble no es quedàs despullat de capellà, en vengué un al altre -anomenat Pare Canvelles- a substituir-lo.

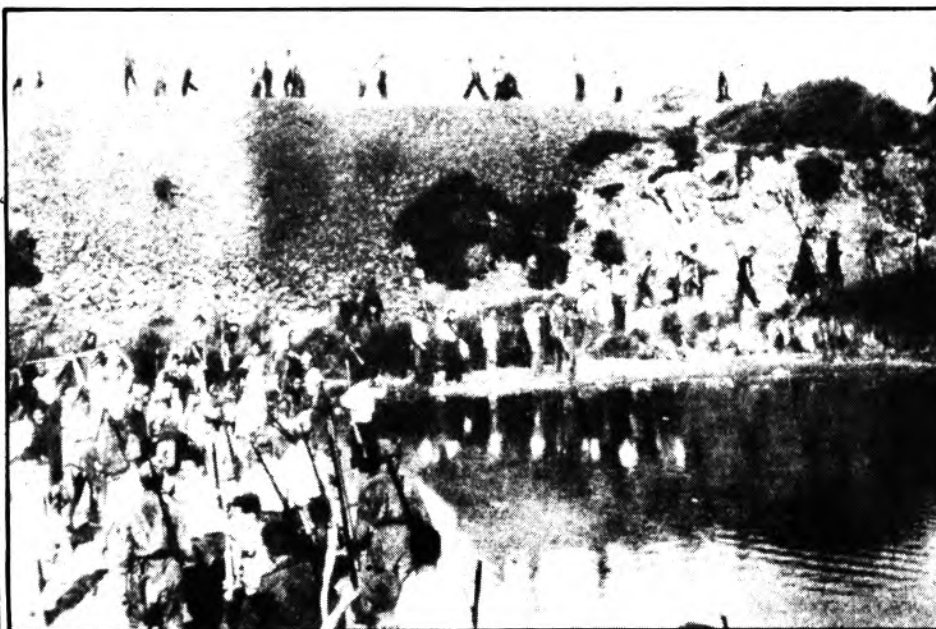
Quan Don Antoni vegé que a Ciutat hi havia truí, decidí de tornar al poble en lloc de passar el diumenge allà. Amb conveni amb el superior del convent de la Missió llogaren un taxi i així D. Antoni pogué venir a Lloret i cadascú restà al lloc que li pertocava.

D'aquesta manera fou com els que vetla ven la nit del dia 19, a la ja desapareguda taverna de Ca'n Company, se s'adonaren del que succeïa.

EL 16 D'AGOST

Era diumenge i l'església -com era normal en aquell temps- estava plena de gent. En el cor sonaven les cançons de rutina fins que es pogué veure que dels cantadors n'hi havia que baixaven amb pressa.

No és que defora passàs res de nou, si nó que era que es presentaven voluntaris per anar a lluitar al front de Manacor on, a la matinada, hi havien desembarcat les republicans.

Boletín Oficial

DE LA PROVINCIA

DE BALEARES

COMANDANCIA MILITAR DE BALEARES - Estado Mayor (31 octubre, 5,
7 y 17 noviembre - 1986)

Relación de las Asociaciones que tienen carácter político y se formaron parte del llamado Frente Popular desde la convocatoria de estas elecciones celebradas el 16 de febrero del corriente año

Lloret

Izquierda Republicana, que celebraba sus reuniones en la casa no. 1 de la Plaza de La República.

LLORET

(3 - noviembre - 1936)

Directivos de "Izquierda Republicana"

José Jaime Amengual, Secretario.

Rafael Picornell Balaguer.

Miguel Vives Ordinas.

Bernardo Regis Costa.

Guillermo Fiol Jaume.

Antonio Regis Munar.

Sebastián Galmés Gelabert.

Otras personas del pueblo de Lloret de Vista Alegre que pueden estar comprendidas en el citado artículo quinto.

Rafael Picornell Balaguer.

Juan Galmés Gelabert.

Empleados municipales

Miguel Vives Ordinas, Médico Titular.

Tropes republicanes durante el desembarco a Portocristo

Algú em deia sobre això: Quan a un home li perillà la vida a causa d'una cama gangrenada el que pertoca és tallar-li el membre no ciu i res més que això és va fer. Els republicans eren una mala herba... Comentarís com aquest, encara en podem sentir molts per la qual cosa es veu que la ferida encara està sense cicatritzar. Comentari republicà és difícil trobar-ne a Lloret perquè segurament n'hi va haver de republicans que ho seguien essent passada la guerra però, tenint l'exemple dels tres lloretans que afusellaren, no hi havia coratge per demostrar la seva ideologia.

EL GANXO DE LA CREU

Si no us hi heu fixat, a la roca que hi ha baix de la creu de Sa Timba s'hi troba clavat un ganxo de ferro d'uns 10 centímetres aproximadament. Era utilitzat per col·locar-hi una cadena que anava fermada a la paret que hi havia enfront -allà on ara és el bar-.

Servia per no deixar passar cap cotxe o persona durant les nits crítiques i així realitzar un control dels que passaven per la vila. El citat control era realitzat, com és de suposar, pels falangistes locals que tenien la seva seu a la Posada.

Joan Jaume "Pagès", un pagès assassinat

Per saber el que li succeí a aquest home que morí pel sol motiu de fer públiques les seves idees polítiques, contem amb el

testimoni d'una germana seva: Madò Margalida "Borrassa". No és un cas únic, és un cas paral·lel al de dos altres lloretans: en Julià "de sa Pipa" i n'Antoni Balaguer.

"... segons em contava la meva germana Bet, que hi era present quan el se'n va dur era ja de vespre quean es trobaven asseguts ells dos a la cuina vetllant i parlant, supòs, del que els havia ocorregut durant el dia. La porta del carrer s'obrí i aparegué un home -que no era de Lloret, encara que s'hi trobava casat- dient-li al meu germà Joan que se n'havia d'anar amb ell. En Joan abans d'anar-se'n i amb un obscur presentiment, li digué a na Bet que l'endemà se'n cuidàs de cercar-lo per així saber on era.

"La meva germana em cridà per telèfon a Petra -jo treballava allà- i em digué que un home li havia dit que el nostre germà Joan era al cementiri de Ciutat. Allà ja ho hi havia els cadàvers, però si la roba pel que la meva germana pogué reconèixer la seva camisa i els seus calçons bruts de sang i pols". Mentre pronunciava aquestes darreres paraules a madò Margalida li caien les llàgrimes de recordar aquella macabra i matge del cementiri de Ciutat: "junt amb la roba del meu germà s'hi trobava la d'altres dues persones que pensàrem podrien ésser dels altres dos assassinats de Lloret".

Bartomeu Amengual i Gomila

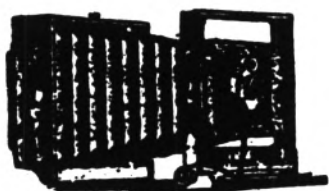

Cartell de propaganda
nacionalista

Retratos

-Nom i llinatges:

-*Toni Fontirroig Munar.*

-Lloc i data de naixement:

-*Lloret, 12 d'agost de 1.955.*

-Professió:

-*Repartiment amb camió.*

-Signe zodiacal:

-*Lleó.*

-Malvicis:

-*Tots manco un: fumar.*

-Virtuds:

-*La humilitat.*

-Menjar preferit:

-*La paella.*

-Beguda preferida:

-*La cervesa.*

-Un esport:

-*Futbol.*

-Música preferida:

-*La música lenta.*

-Un cantant o conjunt:

-*Això no se pregunta: la "Orquesta Mondragón".*

-Un escriptor:

-*Bécquer.*

-Un llibre:

-*Es parvulari.*

-Lectures preferides:

-*Els diaris esportius.*

-Una pel·lícula:

-*"Por un puñado de dólares".*

-Un actor i una actriu:

-*Charles Bronson i Jill Ireland.*

-Un personatge històric:

-*El Cid.*

-Un pintor:

-*Miquel Angel.*

-Un color:

-*Negre.*

-Un afició:

-*Ciclisme.*

-Què t'agrada més de la vida?

-*Poder acompanyar una nina guapa.*

-I quina cosa manco?

-*Jugar a cartes.*

-Què t'agradaria esser i no ets?

-*Futbolista professional.*

-Un ideal:

-*Poder ser feliç.*

-Odi:

-*Això és tenir rancor per una persona.*

-Què entens per amistat?

-*Donar-ho tot a una persona sense demanar res.*

-I per amor?

-*Del tremolor ja he tirat el cafè en terra.*

-*Què és amor? Amor saps què és? ... Es com l'aire.*

-La dona ideal:

-*Que tenguí un gran cor per estimar i comprendre a qui està devora ella.*

- Què valores més en una persona?
- La seva honradesa.
- Què opines del divorci?
- Una de les coses que espenyen la unitat del matrimoni.
- Un fet important en la història:
- La Conquesta de Mallorca.
- Una bandera:
- L'espanyola.
- Afiliació política:
- D'això no entenc res.
- Tendència política:
- Qüestió de política no vull parlar.
- Un polític local:
- Per jo tots són bons. .
- Un polític nacional:
- Suàrez. T'he dit que no vull saber res de política i ja me fas xerrar.
- Què li falta a Lloret?
- Un equip de futbol dins preferent.
- Què penses de l'Ajuntament?
- Que s'ha modernitzat bastant.

La mar, dolça dona

Deixa'm acaronar l'alè que s'escola
per dins ton cos i el pensament,
una altra vegada.
I esmicolar cada frase, cada paraula
que arrosseguen els teus llavis
fins fer-les meves.
I palpejar els més petits racons
que entrelluca el teu esguard.
Davantejar la infrangible petjada teva
i sentir els nostres esbatecs
enllaçats en una sola embranzida.
Cirdumdat a tu fins a perdre'm,
mar.
Abraona'm fins que l'angosta lluita
desarrelli el nostre dolor i ens faci seus,
dins l'infinit debatiment,
mar.

Felip Munar i Munar

GLOSES D'UN LLORITÀ

A un d'edat li diuen vós
i jo també li diré;
mos han llevat es carrer
d'es nostro corredor famós.

* * * *

Una puça de Porreres
junyida a un carretó
p'es camí de Son Boló
va perdre ses reculeres.

o o o o

Llorito ja no és Llorito,
Llorito ja és ciutat
perquè en Lluc hi ha posat
ràdio i televisió,
i una màquina per polós
i també pot fer gelat.

* * * *

I no ho serà, sa darrera,
perquè jo no estic cansat;
per no haver d'escurar es plat
menj dins sa greixonera.

o o o o

"El domingo fuí a misa,
el lunes me enamoré,
y el martes me casé;
el miércoles, una paliza.
El jueves la confesaron,
viernes el entierro fuí.
Y el sábado me casé
con otra mujer de agrado,
y con una semana fuí
soltero, viudo y casado".

* * * *

"Tres y dos son siete,
y cinco son cinco,
y seis son cuatro,
y cuatro son seis,
y así vosotros veréis
como dos y dos son seis".

Un llorità

Rafel Jaume i Balaguer i l'arribada de l'electricitat a Llorito (II)

A la primera part d'aquest article, publicada al número 35/36 de la nostra revista, es narrava la vida de Rafel Jaume i Balaguer des de la seva partida cap a Sudamèrica fins al seu retorn a Mallorca l'any 1924.

En la part que avui publicam se'n dona a conèixer el període que va des de la instal·lació del primer motor d'electricitat (1927) fins els anys de la postguerra.

* *

Instal·lació del primer motor.

Fou el 1927 quan comprà el primer motor per fer electricitat. No sabem el motiu que el va induir a emprendre aquest negoci, però probablement fos que en aquells temps pràcticament tots els pobles, inclús els més petits, tenien una fàbrica d'electricitat.

Aquest primer motor era un *Crosley* de gas pobre de 15 H.P. i funcionava amb estrelles i clovelles. El motor era fabricat a Manchesters (Anglaterra) i fou comprat a la farinera de Can Gual de Maria de la Salut.

Tenia una dinamo de corrent contínua i perquè funcionàs havien d'encendre la caldera (que estava recoberta de toves reflectàries) amb l'ajut d'un ventilador. La caldera tenia una petita aixeta per comprovar si el gas s'encenia, si era bo o no.

La corrent que feia el motor era molt magre i cas que no pensassin a posar clovelles a la caldera es podien comptar les pistones del motor ja que les bombetes s'encenien i s'apagaven. La instal·lació dels carrers l'havia feta un tal Noguera amb un parell d'empleats més i només era de 2 fils i encara prim.

La primera casa que comptà amb instal·lació fou la del forn i va esser inaugurada el 8 de desembre de 1927.

La corrent es cobrava per mesos. A cada casa podien posar tres llums i dos dells anaven commutats (segons rodaves la clau s'encenia un o l'altre). Amb això dels llums commutats l'amo en Joan "Recolat", en aquella època xofer del camió, descobrí un truc que consistia en posar una agulla que tocàs els tres fils de corrent i d'aquesta manera s'encenien els dos llums a la vegada.

La quota mensual era d'unes 2 pta i en tot el poble hi devia haver unes 150 instal·lacions. Les fusteries i cafès pagaven més ja que segurament tenien més llums.

Passats uns anys el motor tengué una greu avaria i el poble estigué prop de dos anys fora d'electricitat.

El nou motor

L'any 1932 compraren un motor nou, de gas-oil, i el canviaren de lloc. Les noves instal·lacions estaven a l'avui carrer Josep Maria Jordà i a més de fàbrica d'electricitat també hi havia farinera. L'encarregat era en Rafel Vinyes de Sencelles.

Per a muntar el nou motor, un *Deutsche Bercke* de 45 H.P., vengué des de Barcelona un alemany anomenat Don Carlos. El motor es posava en marxa amb aire comprimit i tenia dos cilindres; el seu cost va ser de 15.000 pessetes. Amb l'idea de tenir peces de repost en compraren un altre a S'Arenal i el dugueren a Lloret en carro.

Durant bastants anys només tenien comptadors els cafès, les botigues i 6 ó 7 cases, de manera que amb l'objectiu d'evitar

les pèrdues que produïa el truc que hem relatat abans s'instal·laren a totes les cases uns limitadors. Aquests aparatets se graduaven i així a les cases hi podia haver tots els llums que se volgués, però només se'n podien tenir encesos fins a 50 W. Cas d'encendre'n més, el llum s'apagava i s'encenia sense aturall.

El motor començava a funcionar a posta de sol i a les 24.15 hores feia senyes (apagant i encenent el llum) i al cap d'un quart d'hora s'apagava. Els dissabtes la corrent durava fins a la una.

Una vegada acabada la guerra començaren els problemes amb el racionament del gas-oil ja que el que se'ls assignava no era suficient perquè el motor funcionés normalment. Així el 1942 pensaren en tornar posar un motor de gas pobre.

En aquest interval de temps s'havia fet càrrec del negoci un fill de l'iniciador, en Rafel, i son pare havia mort el 15 de febrer de 1941.

((CONTINUARA))

Agustí Puigserver

Guillem Fiol

Fa temps que començarem aquesta secció que ininterrompudament hem anat oferint-vos amb el pretext de fer coneixedores les moltes coses que, considerant-ho bé, podrien estar escrites en català ja que, malgrat alguns no ho vulguin creure, és una llengua que a Mallorca també l'entenen.

Ara és als caçadors, i més concretament a la societat "Sa Conillera", als qui convidam a que s'uneixin a la necessària tasca de normalització de la nostra llengua.

Si us heu passejat per fora vila n'haureu vist molts -encara que no suficients- de cartellots clavats als ametlers i als garrovers que diuen: COTO PRIVADA DE CAZA. Ben bé podrien dir: VEDAT PRIVAT DE CAÇA.

Seria força interessant que aquestes ratlles servissin per alguna cosa i no es quedassin en això, unes ratlles i res més.

enhorabona!

POLIESPORTIU LLORET DE VISTA ALEGRE

BITLLET D'ENTRADA N.º .....

Nom .....

Concepte .....

Data .....

VALID PER UN DIA

Si us heu fixat en els bitllets del poliesportiu us haureu adonat que estan escrits en català. Enhorabona als que així ho han volgut. Ara bé, no hi seria de més que els cartells que hi ha a la piscina es traduïssin a la nostra llengua.

De tota manera repetim l'enhorabona i convidam els responsables que segueixin el camí que tan encertadament han pres.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Els qui vulguin adquirir "Es Pi Gros" o subscriure-s'hi ho poden fer a S'Estanc o a S'Esqueix.

A veure si endevinau qui són els integrants d'aquest grup de balladores i balladors lloretans.

Fila de dalt: Bernat "Bosseta", ?, Catalina "Sabatera", Joan "Pomer" (+), Francisca "Sabatera", Margalida "d'es Pou", Antoni "Xineta".

Fila de baix: Maria Lluïsa "Sabatera", Maria "Mudaina", Antònia "d'es Pou", Bel "Rossa", Antoni "Niell", Llorenç "Fred".

CORRECCIÓ DE BARBARISMES

referents a:
COS I SALUT

Barbarisme	Forma correcta
ACIDES	acidesa, agrura
CANSANCI	cansament, fatiga
CEGO	cec
ENFERMEDAT	malaltia
ESCALOFRIO	calfred
ESGUINCE	esquinç
FLEMON	flegmó
JUANETE	galindó
LLAGA	nafra, úlcera
PESADILLA	malson
RESPIRO	alè, respir
VAHIDO	torn de cap

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

HOMENATGE A L'AMO EN TOMEU "FRED"

En la Pujada a Lluc a peu de la Part Forana d'enguany, se celebrà un senzill, però emotiu, homenatge a l'amo En Tomeu Fred, un any després del seu traspàs.

En un altar preparat expressament baix d'una olivera, es recità la poesia que l'escriptor algaidí Gabriel Janer Manila havia escrit per a l'ocasió.

Aixímateix, a Inca, a cada lloretà li fou entregat un brot d'olivera i una torxa, i caminaren obrint camí a la resta de marxaïres.

PETIT HOMENATGE AL SEN TOMEU FRED, QUE MORÍ
REPENTINAMENT PEL CAMÍ DE LLUC, LA MATINADA
DE L'1 DE SETEMBRE DE 1985.

(Lloret 1899 - Camí de Lluc 1985)

Pel camí de Lluc, mentre la gent riu,
la Mort va fer festa -falcell de foc viu-
quan ja s'acabava el bon temps d'estiu.

De nit quan la fosca s'escampa en secret
i la vall tremola, el sen Tomeu Fred
va sentir que el cor li ballava estrèt.

Partí del seu poble a posta de sol
-estornell que fuig, colom què alça el vol
i es perd dins les ombres pintades de dol-.

Talment aquell home que mena una dansa
havia trescat, -que el cos mai no es cansa-:
Roma, l'Argentina i Lourdes de França.

Més d'una vegada hi dugué els baldats,
tant si eren joves com homes granats,
capellans o monges, fadrins o casats.

Mai no s'era vista tanta autoritat
dins aquella vila: senyors de Ciutat
que se retrataren allà, al seu costat.

Fins el Pare Abat de l'Autonomia
-les cames al coll- al poble acudia;
que si en Fred ho veu, potser ploraria

amb tot aquell cas que, impensadament,
ni que fos el rei, li feia la gent:
els vells i les velles, al.lots i jovent.

I els àngels més grassos, de sucre i cotó,
n'han fet del sen Fred un ventilador:
que al cel, que és el cel, també hi fa calor.

Potser una llanterna brilla dins la nit
-meló retallat, estel penedit-
que juga entre els núvols a dit-per-a-dit.

Gabriel Janer Manila

Gabriel Janer Manila

Comunitat Autònoma
de les Illes Balears
Conselleria de Cultura

CANÇONS I GLOSES DE SA VERMADA

Associació Premsa Forana
de Mallorca

Sa vermada és una de les activitats pageses més arrelades en aquesta petita vila del Raiguer que és Santa Maria del Camí. Sa vermada no era sols una feina, era tot un esdeveniment que sense cap dubte capgirava el poble; per Sant Mateu ja començava aquella allau d'anades i vengudes de carros ben atapits de portadores reblides de réms, i al cap al tard diari de cada jornal voltes pel poble dels *tais de vermadores* cantant i glosant. (1)

Cada vinater de la vila, que era el propietari d'un conjunt de quarterades de vinya, per Sant Mateu aproximadament llogava un bon *tai* de vermadores (dones casades, velles i fadrines), que durant unes tres setmanes vermaven per a ell. Quan vermaven aquest grup de dones pageses cantaven cançons que havien après de les seves padrines o mares en vermades anteriors. Solien esser cançons populars i tradicionals, o també cançons glosades i codolades, que moltes de vegades eren d'un picat ben lluent.

Quan havia acabada la tasca diària, ja a posta de sol, el carreter anava a cercar el i el portava a la vila, però abans d'anar cada vermadora a ca seva, feia -cada *tai*- un parell de voltes pels carrers més importants del poble. Aquestes voltes eren ben animades i vitenques, a cada carro hi havia una bona somada de dones, que durant la volta cantaven i reien de granat. Cantaven cançons i gloses amb una tonada del *vermar*, recollida per Josep Capó Joan (2), cançons tradicionals i codolades. Però sense cap dubte el plat fort i esperat eren les glosades cantades sobre els quefers del *vermar*, una xafarderia que havien sentit, un darrer esdeveniment succeït, i les de *picat* que a voltes evidenciaven algú o feien en-

vermellir de bon de veres a una fadrinanga. Mentre feien la volta, si trobaven una fadrina li enfloraven una glosa ben picant, els fadrins granats també rebien. També feien gloses quan passaven per davant un forn, taverna, barri o carrer important.

Aquestes cançons i gloses se solien cantar en grup, emperò si el carreter tenia bona veu i sabia agafar tonada cantava a duo amb la vermadora que cantava millor. Tot seguit teniu una mostra d'aquestes gloses recollides per Josep Capó: (3)

*Venim sí de sa vermada,
per això tenim pocs jocs
es réms són petits i pocs
i prou calor que hem passada.*

*Presumida, presumida
per què presumeixes tant?
Mira que ses presumides,
solen quedar en plant.*

*Ses al.lotes d'Ets Hostals
bravegen que són garrides,
i n'hi ha d'alacantines,
bordissots i paretjals.*

*Ara m'ho acaben de dir,
sempre m'ho havia pensat,
qualque treball deus tenir
tan vell i no t'has casat.*

*A l'infern hi ha cadenes,
per los pobres moliners;
també n'hi ha pels forners
qui roben a ses vuitanes.*

*Es fadrina de Sa Vileta
tenen es ventre ronyós,
d'ençà que es menjaren un moix
pensant que era una llebreta.*

A Santa Maria hi ha
canamunts i canavalls,
quan a la Vila fan balls
sa gent d'Ets Hostals no hi va.

Ses al.lotes d'es Carrer Nou
són més lletges que el dimoni
Jesús Sant Antoni!
quines banyes té aquell bou.

Jo l'he cercat tavernera
per ses copes que em pot dar
però en haver-me de casar,
tornaré a s'amor primera.

Ses madones de sa plaça
no saben cuinar llegum,
en cuinar fava parada
hi posen s'oli d'es llum.

En entrar a Santa Maria
preguntau que hi ha de nou.
En es carrer de Masnou
han posat carnisseria:
de sa mare i de sa fia
i son pare n'han fet brou,
perquè movien renou
allà on no n'hi havia.

L'últim dia de la vermada, cada *taí* en galanava el carro amb un bellveure ben gros adornat de cintes de molts de colors, i així aquest dia el carreter traginava rêm ben plantós. Acabada la tasca, i de tornada a la vila, feien més voltes que els altres dies, cantant i glosant de granat fins que tenien forces. Després, al vespre, el *vinater* convidava a sopar el *taí* a ca seva i acabava en festa i sarau: ball de bot per llarg.

Aquest costum últim desaparegué durant la Guerra Civil i la dura postguerra. Malgrat tot continuaren les voltes diàries en carro pel poble cantant i glosant fins ben entrats els anys 60, en els quals el progrés tècnic: tractors, màquines de capolar rêm; fuita de joves del camp, *boom del turisme*, etc. va fer que any rera any es cantàs menys, fins que no quedà cap carro traginant: ja no es cantà més. (5)

Hi ha altres gloses recollides per Joan Ramis Aguiló (6) i publicades a *Coane*

gra en números passats; cal assenyalar que la tonada recollida era cantada per l'Agrupació *Salero típic de Fontanella* de Santa Maria del Camí els anys 40'i 50, i no coincideix exactament amb la de Josep Capó.

Les gloses del vermar ara són lletra i tonada impresa, el progrés i la crisi del camp acabaren amb una tradició ben popular i ben viva dins el cor dels santamariers.

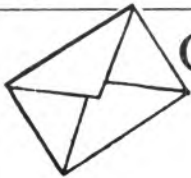
Bernat Calafat

NOTES

- (1) Calafat, B. *Els nostres vinaters* Coanegra 2 (Novembre 81), pàgina 2.
- (2) Capó, J. *Santa Maria del Camí* dins Mascaró Passarius, J. *Corpus de Toponímia de Mallorca* Tom III Mallorca, 1962, pàgina 1432.
- (3) Capó, J. *Op. Cit.* pàgines 1481-1483.
- (4) Grau, V. *Entrevista a Madò Magdalena Cerdana* Coanegra 2 (Novembre 81), pàgina 12.
- (5) Capó, J. *La vila de Sta. Maria del Camí* Volum II Mallorca, 1985, pàgina 279.
- (6) Ramis, J. *Breu referència a "Sa tonada d'es Vermar" de Santa Maria* Coanegra 23 (Octubre 1985), pàgina 14.

Margalida Gili Munar ("Lluca") es va fer càrrec, el passat 1 de setembre, de l'apotecaria del nostre poble.

PUB S'ESQUEIX

CARTES A

ES PI GROS

Lloret de Vista Alegre

sobre la piscina publica

Bon dia a tots. El meu nom és B.A.A., som llorità de fa 16 anys i no tenc cap tendència política.

Aquest escrit el dirigesc al gran èxit que ha tingut la "piscina pública lloritana i al gran esforç d'atendre a la massiva afluència de gent que ha tengut aquest dies. Emperò no tot són alabances el que li hem de fer, ja que una crítica constructiva sempre és beneficiosa. Aquesta espessor de gent implica que s'hagi de fer una neteja estricta i rigorosa de l'aigua, però tots veim que és insuficient.

Comprenc que és difícil mantenir una piscina d'aquestes dimensions, però no seria molt difícil al manco mantenir-la el suficient neta com perquè no es faci desagradable ficar-s'hi.

No només dirigesc això als de la piscina, sinó també al poble, ja que hi ha un lletrero amb lletres molt grosses i guapes ("Se ruega pasen por la ducha antes de bañarse") el qual la gran majoria de gent ignora. També convendria passar pel W.C., doncs molta gent el confon amb la piscina.

Convendria també concienciar els nins que no amollassin els nervis del cursillo dins la piscina.

Un bon llorità

S'ESTANC

tabacs, revistes
i papers

A Cosme Adrover i Bonet

Dir que una obra "t'agrada" i "que està molt bé" pot ésser interpretat com una falta de sensibilització artística o bé com una manca de preparació per tal de poder emetre uns criteris amb un suport tècnic.

L'exposició de Cosme Adrover a Lloret ha deixat un segell de perfecció, de franquesa i ensomni que difícilment se'ns podrà fugir del nostre record. Perfecció perquè Cosme Adrover, assabentat de les més innovadores tendències -tant americanes com alemanyes- ens presenta unes fotografies de personatges on els detalls més imperceptibles romanen enrevoltant allò que més interessa a l'artista subratllar; els trets físics són un mirall de l'ànima i, per això, només veim aquells que en són vertader reflex. És tota una poesia observar les persones immortalitzades per Cosme; aquí la visió traspasa la simple matèria i es confon amb l'art mateix, ja que dins el fons de cada un hi ha la bellesa que a ningú mai mostrem. Franquesa perquè quan una obra d'art ve recolzada per un home que hi posa els cinc sentits i, a més, s'hi deixa entreveure el mirall dels seus sentiments, aquesta obra encara és més perfecta; Cosme Adrover s'ha identificat en cada racó de Lloret, en cada persona amb qui ha canviat impressions, en definitiva, s'ha sentit llorità a l'hora de crear aquestes fotografies. I aquí hi ha franquesa pura, sense cap mena d'especulació o jocs de sentiments. Però també hi ha ensomni, perquè l'art no pot ésser fred, sinó que ha de transmetre raigs de brillantor, ens ha de transportar al món que l'artista ens ha volgut ensenyar: mirar fixament un personatge estampat per Cosme ens fa calfreds perquè penetram dins la seva ànima i miram la realitat des d'ell mateix, però això no deixa d'ésser un meravellós somni d'on mai voldríem sortir-ne.

No basta endevinar els racons del poble que veim fotografiats; el vertader mèrit de l'observador és agafar aquest únic i precís moment del dia, irrepetible, per tal de fer-lo etern i present en tots els esdeveniments de la nostra vida: així ens haurem identificat amb l'art. El que ha fet Cosme Adrover és elevar Lloret i els llore-

tans al mateix nivell de l'art i això no té preu material, ni en cap moment el nostre amic no ho ha intentat canviar.

Has guanyat una bona grapada d'amics, Cosme; i gràcies pel teu art.

Lloret, a 10 d'agost de 1986

Felip Munar i Munar

Estimat company:

Diuen que la unió fa la força. Avui més que mai és necessari anar units i tenir una força davant l'Administració, ja que ha vent estat admesos a la Comunitat Europea, des de Brusel·les ens marcaran el camí per on volen que caminem si la nostra organització no presenta alternatives vàlides als organismes comunitaris des del COPA (Comitè d'Organitzacions Professionals Agràries).

El COPA és un organisme de consulta i control que té muntat la CEE.

La tractorada que ferem a Algaida, juntament amb les que feren els pagesos de la resta de l'Estat Espanyol va aconseguir que ens admetessin a Brusel·les com a membres del COPA.

Amb la mateixa tractorada també se va aconseguir que es tornassin les doblers de l'impost que grava el GAS-OIL, encara que el sistema de devolució no és el que nosaltres proposàvem.

Quant a les PENSIONS, el Sr. Ministre de S.S. ha dit darrerament que tots els pagesos tendran dues pagues dobles, cosa que demanàvem també durant la tractorada.

+ + + + +

Avui la Unió de Pagesos està en condicions de donar uns servicis als seus afiliats, i que a continuació detallam:

SUBVENCIONS. Informació i tramitació de les subvencions, ja venguin a través del Ministeri, des de la CEE o de la Comunitat Autònoma.

ASSEGURANCES. Hi ha una bona quantitat d'assegurances agràries que fetes a través de Unió de Pagesos estan subvencionades. Es sent la majoria molt econòmiques.

MISSER. Tenim un advocat a la disposició de tots els afiliats, on se pot anar a consultar gratuïtament.

DECLARACIÓ DE RENDA. Tramitam tota la fiscalitat del pagès, a la nostra oficina de Ciutat o al vostre poble si ho sol·licitau els afiliats.

MAQUINARIA. Tramitam la matriculació i traspass de la maquinària agrícola.

Com podreu suposar, tot això té un cost. A Mallorca som més de 1.000 afiliats si tots pagàvem la quota de 200 ptes. mensuals que ens correspon a cada un podríem informar puntualment a tots els afiliats de tot quan és del seu interès. Per tant, vos convidam a que pagueu puntualment les vostres quotes.

Informació: UNIO DE PAGESOS DE MALLORCA

C/ Reina Mª Cristina, 33 baixos
Telèfon 29 96 99 Palma

Amb el suport de

**l'Ajuntament de
Lloret de Vista Alegre**

Ayúdanos a limpiar el Mediterráneo

Para mantener el Mediterráneo a flote, sigue siendo imprescindible la participación de todos. Ya sabemos cómo hacerlo, respetando ciertas normas mientras navegamos, en los puertos, en las playas... y recordando a quienes mantienen comportamientos anti-ecologistas que el buen estado de las costas es un beneficio para todos.

La Dirección General del Medio Ambiente continúa poniendo los medios.

GOVERN BALEAR

Conselleria d'Obres Públiques i
Ordenació del Territori.

Direcció General del Medi Ambient

2ª Campaña de protección del litoral balear